

Dr. Barış MIDİK

HUKUK YARGILAMASINDA ÇEVİRİM İÇİ MAHKEMELER

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2025**

Aralık 2025

ISBN: 978-625-5697-72-1

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Topyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

*Baş tacı etmiş dervîşî
Zâhit demiş şeytan işi*

*Herkes gelir bir kulp takar
Bir sır imiş çevrim içi*

*Âhir zamânın ruhudur
Ondört asır bir kırkyedi*

*İrfanla el vermiş Varol
Yazmış Barış var hikmeti*

Prof. Dr. Ali Cem Budak

TAKDİM

Aramakla bulunmaz ama bulanlar ancak arayanlardır.

Hayat da bir arayış değil mi aslında? Mesleğimizi icra ederken bir fikri ateşlice savunmamız, bir mahkeme kararını eleştirmemiz, bir konuda makale veya monografi yazmaya karar vermemiz de bu arayışın bir parçası sanırım.

Elinizdeki tez de böyle bir arayış neticesinde kaleme alındı. “Hukuk Yargılama-sında Çevrimiçi Mahkemeler” başlıklı bu tez yargılamanın daha hızlı, daha etkili ve sonuçları itibarıyla toplumsal barışa daha çok hizmet eden bir yapıya büründürülmesi-ne ilişkin bir arayışın yansıması. Elinizdeki çalışma bu konuda ülkemizdeki ve dünya-daki duruma ışık tutuyor ve başka neler yapılabileceği hakkında cesur öneriler sunu-yor. Daha kolaylaştırılmış bir tebligat sisteminden duruşmaların alışkın olduğumuzdan farklı şekilde icrasına, çevrimiçi uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden hak arayan kişile-re hukuki rehberlik hizmeti sunulmasına kadar geniş bir yelpazede birçok önemli ko-nunun tartışıldığı ve yepyeni çözüm önerilerinin geliştirildiği bir tez bu.

Gerçekten de büyük bir değişim döneminden geçiyoruz, otuz yıl önce hatra gel-meyecek şeyler mümkün hâle geliyor ve nereye doğru yol aldığımızı da tam olarak kestirmek mümkün değil. Her değişim gibi fayda maliyet dengesini doğru bir biçimde tutturmak burada da önemli. Bu nedenle yenilikten ve yenilenmeden korkmamak an-cak her yenilik güzeldir düşüncesinin cazibesine de kapılmamak lazım kanımca.

Bu çalışma, hızla devam etmekte olan bir dijitalleşme sürecinin ortasında yazıl-dığı için tezdeki bir kısım tespit ve öneriler belki de bir müddet sonra yerlerini yenile-rine bırakacak. Ancak buradaki tespit ve fikirler bu yola konmuş bir köşe taşı olarak önemini koruyacak.

Konunun seçiminden araştırılmasına, bazı meselelerin konuya dâhil edilip - insanın eli pek varmasa da- bir kısmının dışarıda bırakılmasına, yazımdan düzeltme ve savunmaya bir doktora tezini hazırlayıp nihayete erdirmek sancılı bir süreç, bilenler bilir. Sıkı çalışıp çokça düşünerek ortaya güzel ve pratikteki sorunlara çözüm arayan bir tez koyduğu için kürsü arkadaşım Dr. Barış Mıdık’ı tebrik ediyorum, bundan sonra da nice yararlı eserler vermesini temenni ediyorum.

Prof. Dr. Varol Karaaslan

ÖNSÖZ

“*Hukuk Yargılamasında Çevrim İçi Mahkemeler*” adlı bu çalışma, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı kapsamında hazırladığım doktora tezimin düzeltilmiş halidir. Prof. Dr. Varol Karaaslan danışmanlığında hazırladığım bu çalışma, 01.07.2025 tarihinde, Prof. Dr. Ali Cem Budak, Prof. Dr. Varol Karaaslan, Doç. Dr. Levent Biçer, Doç. Dr. Taner Emre Yardımcı ve Dr. Öğr. Üyesi Ozan Tok’un katılımıyla oluşan jüri önünde savunulmuş ve oybirliğiyle kabul edilmiştir. Elinizdeki metin, jüri üyesi hocalarımla, teze ilişkin yaptığı değerlendirme ve eleştiriler ışığında tezimin bazı değişikliklere tabi tutulmuş halidir. Teze yaptıkları değerli katkılar nedeniyle kıymetli jüri üyesi hocalarıma teşekkürlerimi sunmak isterim.

Doktora tez konumu seçmem ve doktora tezimi başarıyla savunmamdaki olumlu etkileri bakımından Hocalarımla Prof. Dr. Ali Cem Budak ve Prof. Dr. Varol Karaaslan’a minnettarlığımı sunmam gerekir. Kendilerinin yeniliklere açık bakış açısı olmasaydı böyle bir tezi hazırlamam ve savunmam mümkün olmazdı. Belirli bir disiplin içerisinde uzun yıllar geçiren kişilerin, o disipline dair kökleşmiş bazı önyargıları içselleştirmesi yaygın bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında, Hocalarımla, tez konusu olarak seçtiğim alanda çalışmamın önünü açmaları –haddim olmayarak ifade etmem gerekirse- gerçekten takdire şayandır.

Hocam Prof. Dr. Ali Cem Budak zihnimde ve kalbimde ilminin yanı sıra, zarafeti ve tevazuuyla da nakşolmuştur. Hocam oldukça yoğun mesleki hayatında bana ve tezime vakit ayırdı, engin mesleki tecrübesi ve ilmiyle bana yeni ufuklar açtı. Kendisine müteşekkirim.

Yaklaşık on yıldır asistanı olarak görev yaptığım Prof. Dr. Varol Karaaslan Hocamın, akademik hayatımın başlangıcından beri akademik özgürlüğü, eleştirel düşünmeyi, karşılıklı saygı ve sevgiyi esas alan çalışma ahlâkı ve disiplini –eğer varsa- tezde yer alan tüm olumlu unsurlar açısından önemli bir yere sahiptir. Kendisine bir kez daha teşekkür ediyorum.

Tez izleme komitemde yer alarak elinizdeki çalışmanın tamamlanmasında önemli katkıları bulunan Hocam Doç. Dr. Taner Emre Yardımcı’ya da tezimin olgunlaşmasında gösterdiği emek için teşekkür ederim.

Jürimde yer alarak tezimin hakkında oldukça yapıcı eleştiriler sunan kıymetli hocalarımla Doç. Dr. Levent Biçer’e ve Dr. Öğr. Üyesi Ozan Tok’a ayrıca teşekkür ederim.

VIII

Önemli bir mazereti nedeniyle tez savunmama katılamayan fakat tezle ilgili görüşlerini yazılı olarak bana ileten Dr. Öğr. Üyesi Merve Uysal Hocama da ayrıca teşekkürlerimi sunmak isterim. Kendisinin derinlikli analiz ve eleştirileri benim için gerçekten faydalı oldu.

Lisans eğitimim sırasında ders alma ayrıcalığına sahip olduğum ve dijitalleşme hakkında çalışmak konusundaki tereddütlerimi aşmakta yardımcı olan Prof. Dr. Muhammet Özekes Hocam'a da teşekkürlerimi sunmalıyım.

Uzun yıllardır birlikte çalıştığımız kürsü arkadaşım Araştırma Görevlisi Necmiye Aydın'a da ayrıca teşekkür ederim.

Yaptığım düzeltmelere rağmen tezimde birçok eksiklik ve hata bulunduğu kuşkusuzdur. Fakat tez konumu seçerken ve yazarken –teorik arka planın yanı sıra- mümkün olduğunca hukuk yargılamamızda yaşanan sorunların çözümüne yönelik somut çözümler üretme gayreti içerisinde olduğumu ifade etmek isterim. Bu hususta küçük de olsa bazı katkılarımla olabilirse ne mutlu bana!..

Son olarak belirtmem gerekir ki, tezimi yazdığım zaman dilimi içerisinde hayatımda büyük bir değişiklik oldu: Kızım Bahar doğdu. Hayatımıza Bahar geldi... Bahar'ın ailemize dahil olması, tezi yazmamı zorlaştırmak bir yana, hayatımızın her alanında berekete vesile oldu... Bu nedenle, elinizdeki çalışmayı kızım Bahar'a ve Bahar'ın annesi, hayat arkadaşım Büşra'ya ithaf ediyorum...

Dr. Barış Mıdık

13 Kasım 2025

Umuttepe-İzmit/Kocaeli

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV
ÖZET.....	XVII
ABSTRACT	XVIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME KAVRAMI VE ÇEVİRİM İÇİ MAHKEMELERE İLİŞKİN DÜNYADAKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	11
1.1. GENEL OLARAK ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME KAVRAMI.....	11
1.2. ÇEVİRİM İÇİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ (ONLINE DISPUTE RESOLUTION)	18
1.2.1. Yargılamanın Son Çare Olması.....	25
1.2.2. Hukuki Bilgilendirme ve Yönlendirme	26
1.2.3. Uyuşmazlıkların Önlenmesi ve Yatıştırılması.....	29
1.2.4. Teknolojiden Yenilikçi Şekilde Yararlanma	31
1.3. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME MODELİ VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM İLİŞKİSİ....	41
1.3.1. Sözlü-Yazılı-Dijital İletişim Bağlamında Çevrim İçi Mahkeme Modeli.....	41
1.3.2. Dijital Dönüşüm, Uyuşmazlıkların Standartlaşması ve Çevrim İçi Mahkeme Modeli	46
1.3.3. Çevrim İçi Mahkeme Modelinin Yargılamada Dijital Dönüşümden Farkı	50

1.4. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEMELERE İLİŞKİN DÜNYADAKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ	51
1.4.1. Kanada Medeni Uyuşmazlık Çözüm Sistemi	53
1.4.1.1. Genel Olarak	53
1.4.1.2. Çözüm Gezgini	55
1.4.1.3. Çevrim İçi Müzakere	56
1.4.1.4. Çevrim İçi Uzlaştırma	57
1.4.1.5. Çevrim İçi Yargılama	59
1.4.2. İngiltere Çevrim İçi Mahkeme Tasarısı	63
1.4.2.1. Genel Olarak	63
1.4.2.2. Küçük Miktarlı Hukuk Uyuşmazlıkları İçin Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözümü Raporunda Öngörülen Mahkeme Sistemi	65
1.4.2.3. Lord Briggs'ın Çevrim İçi Mahkeme Tasarısına İlişkin Görüşleri	68
1.4.2.4. Çevrim İçi Mahkeme Pilot Projesi	71
1.4.3. Çin Hukuk Sisteminde Yaşanan Gelişmeler	76
1.4.3.1. Çin İnternet Mahkemeleri	76
1.4.3.2. İnternet Mahkemelerinden Elde Edilen Tecrübelere Dayanılarak Çin'de Hukuk Yargılamasında Çevrim İçi Yargılamaya Geçiş Yönünde Atılan Adımlar	79
1.4.3.2.1. Çevrim İçi Yargılamanın Kapsamı ve Uygulanma Alanı	81
1.4.3.2.2. Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya İlişkin Düzenleme	84
1.4.3.2.3. Çevrim İçi Eş Zamansız Yargılama	86
1.4.4. Avrupa Birliği Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Portalı	88
1.4.5. Amerika Birleşik Devletleri'nde Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Alanında Yaşanan Gelişmeler	94
1.4.5.1. Genel Olarak	94
1.4.5.2. Utah Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Sistemi	94
1.4.5.3. New Mexico Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Sistemi	98
1.4.5.3.1. MI-Resolve Civil	101
1.4.5.3.2. MI-Resolve Family	103

1.4.6. Hollanda Hukukundaki Gelişmeler	104
1.4.6.1. Rechtwijzer 1.0	105
1.4.6.2. Rechtwijzer 2.0	106
1.4.7. Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonunun (UNCITRAL) Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleriyle İlgili Çalışmaları	108
1.4.7.1. Birleşmiş Milletler'in 2010-2016 Yılları Arasındaki Çalışmaları	108
1.4.7.2. Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözümleri Hakkında Teknik Notlar'da Öngörülen Uyuşmazlık Çözüm Sistemi	110
1.4.8. Dünyadaki Örnek Uygulamalar Üzerine Genel Değerlendirme	112
1.4.8.1. Genel Olarak.....	112
1.4.8.2. Pilot Uygulama İhtiyacı.....	115
1.4.8.3. Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Sistemlerine Başvurunun Zorunlu Olup Olmaması.....	116
1.4.8.4. Bazı Olumsuz Tecrübelerle İlişkin Değerlendirmeler	120
1.4.8.5. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri İle Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Gelişim Süreçleri Arasındaki Paralellikler	127

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME MODELİNİN TÜRK HUKUK YARGILAMASINA HÂKİM OLAN TEMEL HAK VE İLKELER ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	131
2.1. GENEL OLARAK.....	131
2.2. ADİL YARGILANMA HAKKI, HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ VE ADALETE ERİŞİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	134
2.3. HUKUKÎ DİNLENİLME HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	150
2.3.1. Genel Olarak Hukuki Dinlenilme Hakkı.....	150
2.3.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Silahların Eşitliği İlkesi Arasındaki İlişki	152
2.3.3. Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Çevrim İçi Mahkeme Modeli İlişkisi	154
2.4. DOĞRUDANLIK İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	165
2.4.1. Genel Olarak Doğrudanlık İlkesi	165

2.4.2. Doğrudanlık İlkesi ve Çevrim İçi Mahkeme Modeli İlişkisi	169
2.5. USUL EKONOMİSİ İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	179
2.5.1. Genel Olarak Usul Ekonomisi İlkesi	179
2.5.2. Usul Ekonomisi İlkesi ve Çevrim İçi Mahkeme Modeli İlişkisi	185
2.5.2.1. Usul Ekonomisi İlkesi ve Çevrim İçi Mahkeme Modeli İlişkisi Bağlamında Duruşmasız Yargılamalar	189
2.5.2.1.1. AİHM ve AYM'nin Duruşmasız Yargılama Hakkındaki İctihatları	193
2.5.3. Çevrim İçi Mahkeme Modelinin Usul Ekonomisi İlkesinin Diğer Urusları Olan Ucuzluk, Basitlik ve Yargılama Disiplini Açısından Değerlendirilmesi	199
2.6. ALENİYET İLKESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	208
2.6.1. Genel Olarak Aleniyet İlkesi	208
2.6.2. Aleniyet İlkesi Açısından Çevrim İçi Mahkeme Modeli	212
2.6.2.1. Duruşmaların İnternet Üzerinden Halka Açılması	212
2.6.2.1.1. Duruşmaların İnternet Üzerinden Halka Açılmasının Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi	221
2.6.2.2. Bilgi Aleniyeti	230
2.7. YAZILILIK VE SÖZLÜLÜK İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	233
2.7.1. Genel Olarak Yazılılık ve Sözlülük İlkesi	233
2.7.2. Yazılılık ve Sözlülük İlkeleri Açısından Çevrim İçi Mahkeme Modeli	237
2.8. AVUKATLIK TEKELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	242
2.8.1. Genel Olarak Avukatlık Tekeli	242
2.8.2. Avukatlık Tekeli Açısından Çevrim İçi Mahkeme Modeli	245
2.9. DİĞER YARGILAMA İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	250
2.9.1. Genel Olarak	250
2.9.2. Çeşitli İlkeler Açısından Değerlendirme	250
2.9.2.1. Taraflarca Getirilme İlkesi Açısından	250
2.9.2.2. Teksif İlkesi Açısından Değerlendirme	253
2.9.2.3. Diğer İlkeler Açısından	255

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME MODELİ İŞİĞİNDA TÜRK HUKUK YARGILAMASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK MUHTEMEL YENİLİKLER	257
3.1. GENEL OLARAK	257
3.2. TÜRK HUKUK YARGILAMASINDA KULLANILAN MEVCUT TEKNOLOJİK ALTYAPI	258
3.2.1. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP)	258
3.2.2. UYAP'a Entegre Diğer Arayüzler/Sistemler UYAP Vatandaş Portal Bilgi Sistemi	260
3.2.3. Tüketici Bilgi Sistemi (TÜBİS)	265
3.3. HUKUKUMUZDAKİ TEKNOLOJİK ALTYAPI HAKKINDA DEĞERLENDİRME	267
3.4. ÇEVİRİM İÇİ MAHKEME MODELİ İŞİĞİNDA TÜRK HUKUK YARGILAMASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK YENİLİKLER.....	272
3.4.1. UYAP'ın Hukuk Yargılamamızda Merkezi Bir Konuma Yerleştirilmesi.....	272
3.4.1.1. Genel Olarak	272
3.4.1.2. Klasik Anlamda Tebligat Yaklaşımının Terk Edilmesi	276
3.4.1.3. Kullanıcı Dostu UYAP	282
3.4.2. Duruşma Sistemimizin Değiştirilmesi.....	292
3.4.2.1. Genel Olarak.....	292
3.4.2.2. Ardışık Duruşma Sistemi	294
3.4.2.3. Yoğunlaştırılmış Duruşma Sistemi	296
3.4.2.4. Yeni Bir Duruşma Sistemi Önerisi	297
3.4.2.4.1. Ardışık Duruşma Sisteminin Terk Edilerek Duruşma Sayılarının Azaltılması.....	297
3.4.2.4.2. Fiziksel Duruşmaların Tamamen Kaldırılması.....	301
3.4.3. Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözümlerinin Hukuk Yargılama Sistemimize Entegrasyonu	305
3.4.4. Hak Aramayı Kolaylaştıran Hukuk Teknolojilerinin Kullanımı	311
3.4.4.1. Genel Olarak.....	311
3.4.4.2. Hukukta Tasarım Yöntemleri	311

3.4.4.3. Multimedya İçerikleri	312
3.4.4.4. Yapay Zekâ Teknolojileri	312
3.4.4.5. Hukuk Yargılamamız Bakımından Öneriler	317
3.4.5. Duruşmaların İnternet Aracılığıyla Kamu Denetimine Açılması	324
3.4.6. Küçük Miktarlı Alacaklar İçin Pilot Proje Geliştirilmesi	328
3.5. ÖNERİLEN YENİLİKLERİN BAZI ÖRNEKLERLE SOMUTLAŞTIRILMASI	336
SONUÇ	347
KAYNAKÇA	363

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
İYUK	: 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
VUK	: 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
TK	: 7201 Sayılı Tebligat Kanunu
HUMK	: 1086 Sayılı Mülga Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu
AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Y	: Yargıtay
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
bkz	: Bakınız
a.g.e	: Adı geçen eser
karş	: Karşılaştırınız
s	: Sayfa
C	: Cilt
S	: Sayı
RG	: Resmi Gazete
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi

BATİDER	:	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
EÜHFD	:	Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
KOUHFD	:	Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜHFD	:	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
MİHDER	:	Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi
AYM	:	Anayasa Mahkemesi
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
UNCITRAL	:	United Nations Commission On International Trade Law
OCMC	:	Online Civil Money Claim
MCOL	:	Money Claim Online
CRT	:	Civil Resolution Tribunal
CRTA	:	Civil Resolution Tribunal Act
ODR	:	Online Dispute Resolution
ADR	:	Alternative Dispute Resolution

ONLINE COURTS IN CIVIL PROCEDURE

ÖZET

Hukuk yargılaması açısından sunabileceği önemli faydalar nedeniyle çevrim içi mahkeme modelinin medenî usul hukuku açısından ele alınması gerekmektedir. Hukuk yargılamamızda bu modelden yararlanılabilmesi için öncelikle çevrim içi mahkeme modeli hakkında belli bir kavrayışa sahip olmak gerektiği açıktır. Tezimizde çevrim içi mahkeme modeli kavramı ile ifade edilmek istenen husus, UYAP ve e-Duruşma gibi teknolojik olanaklar veya yargılamaların çevrim içi ortamda gerçekleştirilmesiyle sınırlı değildir. Çevrim içi mahkeme kavramı ile temel olarak, çevrim içi uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden (*online dispute resolution*) yararlanılarak hukuk yargılamasının dijital çağın koşullarına göre modernize edilmesi amacıyla geliştirilen yeni bir yaklaşım kast edilmektedir. Çevrim içi mahkeme yaklaşımı kapsamında, yargılamanın çevrim içi ortama aktarılmasının (*online judging*) yanı sıra hak arayan bireylere çevrim içi rehberlik (*online guidance*) hizmeti sunulması hedeflenmektedir. Çevrim içi mahkeme modelinde tek amaç uyuşmazlıkların hâkimler tarafından verilecek kararlar aracılığıyla bağlayıcı şekilde çözümlenmesi (*dispute resolution*) değildir. Toplumda hukuk bilinci oluşturulması (*legal health promotion*), gereksiz uyuşmazlıkların önlenmesi (*dispute avoidance*) ortaya çıkan uyuşmazlıkların ise büyümeden yatıştırılması (*dispute containment*) yeni mahkeme modelinin öncelikli amaçlarıdır. Sayılan amaçlara ulaşılması için çevrim içi mahkeme modelinde yargılama aşamasından önce sırasıyla çevrim içi değerlendirme (*online assesment*) ve çevrim içi uzlaştırma (*online facilitation*) aşamaları gibi çeşitli aşamalara yer verilmesi öngörülmektedir. Diğer yandan, bu model kapsamında asıl olan yargılamanın duruşmasız şekilde gerçekleştirilmesidir. Dijitalleşmenin geldiği nokta itibarıyla çoğu uyuşmazlığın (fiziksel veya elektronik) duruşma gerçekleştirilmeksizin çözümlenmesi mümkün hâle gelmiştir. Gerekli olduğu takdirde ise duruşmalar öncelikle uzaktan iletişim araçları vasıtasıyla icra edilecektir. Mahkeme salonunda gerçekleştirilen duruşmalara son çare olarak başvurulacaktır. Bu yaklaşımın Türk medeni usul hukukunda UYAP ve entegre UYAP sistemleri aracılığıyla uygulanması, yargılama sürelerinin uzunluğu ve hukuki bilgiye erişimin sınırlı olması gibi sorunları azaltabilir. Kanaatimizce bu durum, bireylerin hukuk davalarında adalete erişim haklarını ve hak arama özgürlüklerini daha kolay ve etkin bir şekilde kullanmalarını sağlayabilir. Açıklanan nedenler dolayısıyla tezimizde çevrim içi mahkeme modeli ele alınarak, dünyadaki bu modele ilişkin örnek uygulamalar incelenmiştir. Sonrasında bu model, medeni usul hukukuna hâkim olan temel hak ve ilkeler ışığında irde-

lenmiştir. Son olarak da söz konusu model çerçevesinde Türk medeni yargı sisteminde gerçekleştirilebilecek çeşitli yeniliklere ilişkin fikirlerimiz açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yargılamada Dijitalleşme, Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözümleri, Çevrim İçi Mahkeme, Adalete Erişim

ABSTRACT

Due to its significant potential benefits in legal proceedings, the online court model must be considered in civil procedure law. To utilize this model in our legal proceedings, we must first understand the online court model. The online court model referred to in our thesis is not limited to technological capabilities, such as UYAP and e-Duruşma, or conducting proceedings in an online environment. Online courts essentially refer to a new approach developed to modernize legal proceedings in line with the digital age by using online dispute resolution methods. The goal of the online court approach is not only to transfer proceedings to an online environment, but also to provide online guidance services to individuals seeking justice. The online court model's sole purpose is not to resolve disputes in a binding manner through judicial decisions. The primary objectives of the new court model are to raise legal awareness in society, prevent unnecessary disputes, and resolve disputes before they escalate. To achieve the aforementioned objectives, the online court model includes various stages before the adjudication, such as online assessment and mediation. The main feature of this model is that the trial is conducted without a hearing. Thanks to the current level of digitization, it is now possible to resolve most disputes (physical or electronic) without a hearing. If necessary, hearings will be conducted primarily through remote communication tools. Courtroom hearings will be used as a last resort. Implementing this approach in Turkish civil procedure law through UYAP and integrated systems may reduce issues such as lengthy proceedings and limited access to legal information. In our opinion, this approach may enable individuals to more easily and effectively exercise their right to access justice. For these reasons, our thesis examines the online court model and reviews examples of it worldwide. Subsequently, we analyze the model in light of the fundamental rights and principles that govern civil procedure law. Lastly, we propose innovations that could be implemented within the Turkish civil justice system based on this model.

Keywords: Digitization in Judicial Proceedings, Online Dispute Resolution, Online Court, Access to Justice